

Universul Literar

Directori: VIRGIL N. DĂRĂSCU și STELIAN POPESCU

REDAȚIA:
No. 11, Str. Brezoianu, No. 11

ABONAMENT:
= Lei 10 Anual =

ADMINISTRAȚIA:
No. 11, Str. Brezoianu, No. 11

DELAVRANCEA

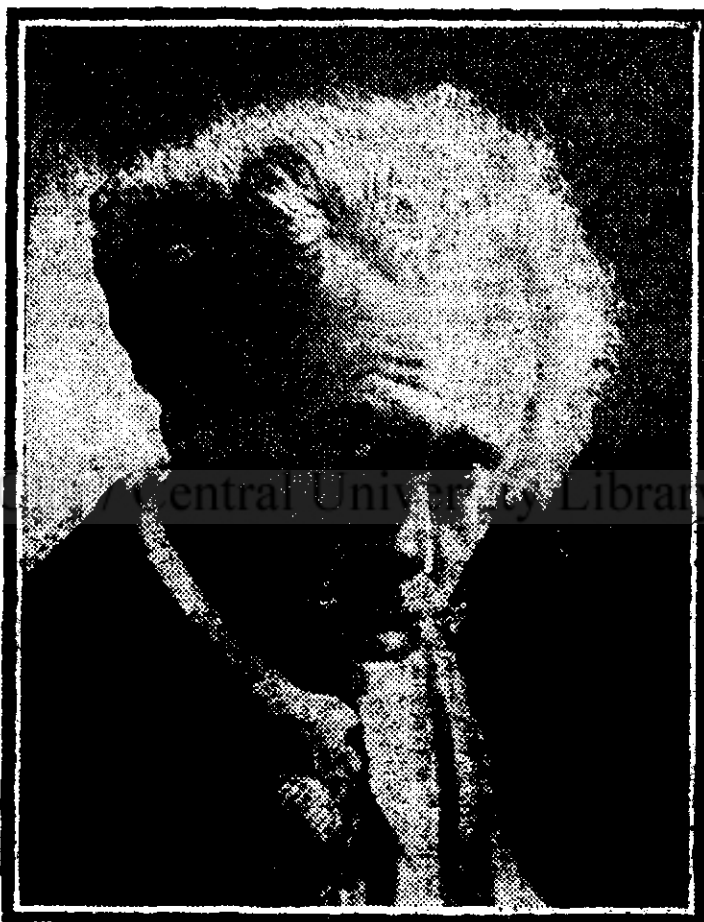
Sunt mai bine de 43 de ani și parcă-l văd astăzi în sala de meditație a internatului lui Sf. Sava, liceul de pe malul Dâmboviței de odinioară, cam pe unde este astăzi locuința cu No. 1 din calea Victoriei. Il văd la pupitrul lui dintr'un colț al sălei, rămas multă vreme pe atunci cu poezia de colțul lui Barbu, sfios, pururea tăcut, aproape melancolic și studios. Il văd mai târziu preparând bacalaureatul într'o odăiță din str. Arcei pe sub Mitropolie, un fel de chilie pusă la dispoziție de fratele său mai mare, scriindu-și formulele chimice pe păreții văruiți ai străzii încăperi.

Clasă cu Mihai Ghimpa, cu frații Golești, cu Radu Novian, cu macedonenii Stefan Mihăileanu, Bagaf, Barbu se distingea de pe atunci: alături de Laurian în biserica Sf. Gheorghe a improvisat o cuvântare funebră în fața catafalcului pe care sta întins foaia lui profesor Maxim, cu neprețuitul lui dar de a cuvânta atât de reputat mai târziu, ca a înmărmurit asistența și a stârnit admirația dascălilor lui și a soborului intelectual ce se găsea acolo.

După bacalaureat, o vară petrecută la Poiana Lungă cu familia profesorului Limburg, îl dispune către vers și la scurtă vreme în editura Libertății Heimann de pe vremuri apare prima lui lucrare, un mic volum de versuri: Poiana Lungă, apărută de Barbu Ștefănescu, volum retras apoi din circulație după stăruința lui. Mi-aduc aminte că găzduim cu simțenie un exemplar. Cam prin 1887, printre îndrăgite a unui prieten comun, a aflat că ascundeam volumul cu pricina și m'au trezit cu el intrând ca o vijelie și m'a plecat dela mine până ce nu l'a avut în mâini și nu l'a prefăcut în bucată.

Îmi treacă prin minte câteva versuri din Poiana Lungă, cari de și vag reținute, ar putea totuși forma o idee de vocația lui în acest gen. Nu le redau însă; socotesc o împietate să fac să fie cînt eccece el n'a voit să fie

SCRIITORII NOȘTRI dispăruți în timpul războiului

† BARBU ȘTEFĂNESCU-DELAVRANCEA

Reaparem astăzi după mai bine de doi ani de întrerupere din cauze pe cari bine le știu cititorii noștri.

„Universul Literar” își urmează deci apariția aproape în condițiile de până acum, cu mici modificări cari se pot constata chiar în acest număr.

Voin să interesăm cât mai mult publicul cititor, vom îngădi conținutul literar în gustul pretențios al celor rafinați și vom primi înceturi literare ca dovadă de pregătire și vocație. Așa de pildă, dacă lucrarea primită spre publicare, va pătimi în parte prin fond, dar va intra în condițiile unei forme promițătoare, îl vom da curs, tot așa precum dacă fondul interesează deși forma lasă de dorit, ne vom strădui a implini noi lipsa pentru ca lucrarea să se poată înfățișa onorabil. Voin cu alte cuvinte să dăm acces debutanților cu un sămbure de chemare.

Voin publica și lucrări inedite ale scriitorilor consacrați cari vor binevoi să ne ofere colaborarea.

Voin reproduce tot deodată în fiecare număr, cel puțin o pagină din literatura care deși a văzut odată lumina, o credem nu destul de cunoscută marelui public, doriad să reînprospătăm producția literară de seamă a scriitorilor noștri cei mai de vază. Așa, vom reaminti pagini din Hasden, Odobescu, Eminescu, Creangă, Ispirescu, Coșbuc, Delavrancea, Duiliu Zamfirescu, Vianuță, Ghenea, Speranția, Dem. Stăncescu, Iulia Hasdea, Gion, Artur Stavri, ș. a.

Cu aceste puțin de desigur, un fel de mic program al lizei noastre de conștiință și cu depină încredere în credința pe care o așteptăm și de astă dată de a vechii și statornicii noștri cititori, reluăm firul activității noastre din trecut.

dat vâleagului și dacă ar fi făcut-o fiind el în viață, de sigur că m'ar fi blestemat. „O nerozie copilărească” — zicea el — ori de câte ori pe atunci i se reamintea de Poiana Lungă. Și poate că era prea erud cu el însuși, fiindcă după părerea multor cunoscători din vremea aceea, această primă încercare poetică nu era lipsită de talent, ba chiar avea inspirații originale și fericit redactate.

În schimb, adevărata vocație proza revine sub formă de nuvelă, la scurt interval după nerozia lui copilărească, dar aceasta nu mai apare simțid, nu mai stă doar trei patru zile în vitrină și dispăre fără urmă, aceasta se cîțește, face vâlva, stârnește admirație și stabilește reputație. Și așa a curs una după alta și la scurte intervale: Sultanica, Trubadurul și Liniște și așa, întors dela Paris și însurat, își encercete el locul ce i se cade între prozatorii noștri de seamă C. Negruți, Odobescu, Creangă, Caragiale, cu: Hași Tudose, nepertorul portret al harpagonului nostru din vremea aceea, Burrierul, acel admirabil suspin după viața de libertate, neplătoare de otrava orașului, Domnul Vuca, susținând cam aceeași teză, Sentinno, incomparabilul linn nostalgic al cerului și soarelui napolitan, Irinel, un auto-portret de o măiestrită fineță analitică și Neghină și Poveste și acea caragialiană descriere a moravurilor politice de provincie: Înainte de alegeți un fel de Scrisoare Pierdută în formă de nuvelă și ce va mai târziu Paraziții, cari ies din cadrul nuvelei, apropiindu-se mai mult de roman.

Urmează o pauză cam lungă, absorbită în cea mai mare parte de politică și în care timp scânteiază în ziaristică și apoi teatrul lui, poate nu sortit să rămână în teatru, dar în literile române, cât va dăinui limba românească și avânt patriotic.

Delavrancea ora încontestabil un chemat care ar fi izbutit în orice direcție în domeniul literar și al artei. Dacă ar fi stăruit, ar fi trecut între poeți, între dramaturgi, între muzicanti, între pictori.

mai comediani și de sigur între cei alții. Simțea muzica, o pricepea și o judeca în artă conștient; judeca opera de artă în vederea marelui și sunt câteva desamuniri care au rămas de-a ei înscrise în ea fatidic și revelatoare de talent. Așa de pildă Capul lui Antag. Pea tratat în puncte, este remarcabil ca execuție și de o asemănare deosebită; apoi roata de car care e acelaș tratament care a suferat marelui Hasden fatidica polemica cu istoriograful negru Huanfalay, din care reiese că noi suntem la Dunăre înaintea ungușilor. Dar care dintre prieteni — și nu e dată — nu i-a surprins obiceiul de a zăgăzui hărțile pe când vorbește; și bine, unuia aceasta îi da prilejul să lase pe hărțile desamuniri originale cu o notă personală; fie un cap de exprezie, fie un obicei după natură, fie un colț de natură din fantazie, totul era cu mândra îndepănare, ba chiar cu mistică rodă.

Zăcesem că a fost un judecător de artă ca minea altul pe vremea lui. Lăsa ca dovadă, un fragment dintr'un studiu în care judecă primul nostru salon:

„Artistul mare trebuie să lucreze chiar atunci când lumea trece indiferență și rece pe lângă frumusețile lui; el trebuie să se născă ca albul al neapului lui, chiar când drept respătă va avea disprețul și sârăcia, ofița și ospiciul de alienați. Altfel nu este artist, ci negustor de copii rețele și de originale și mai rele.

Omer n'a fost mai fericit de cât Eminescu. A cântat și unul și altul; a cersit și unul și altul. O fi avut dezgusturi adânci și hărăzul călăreț, ea și neșimțul nostru poet, dar și unul și altul, echiunții de geniu frum și sădă, au creat fără a se întreba dacă societatea îi va răsplăti. Bănuim ce răsplătă a avut marele cersetor al antichității și stăru cu siguranță că în 250 de mii de cărți, cel mai mare poet al României, abia a putut vinde 1500 exemplare. Daute, care a aprins idealul etern al latinității, care a creat din dialecte desprețuite o năpădătoare limbă vie, stăm să suferim exilul prigonirile și sârăcia și cu toate acestea niște nu l'a împiedicat d'a crea Divina Comedia. Oamenii de geniu și de talent crează într'un mod fatal, ori-cum le-ar fi viața și sfârșitul. Ei nu se gândesc nici la stoparea nici la încetare. Dintr'o lucră de mână neagră și dintr'un pahar cu vin acru, ei dan la lumina cea ce alții, cu stridii și cu cântănie, nici nu pot face, nici nu pot înțelega.

Este încă o cauză care răpădăte și năpădăte indiferența publicului: dilectanții mondeni, migălitorii fără talent, meșterii cari, afunși mari prin surorindare și mlădăre,

fac din artă un lazar ovreșe. Nu voi vorbi dar nici despre profesorii de beleartă cari nu au făcut în viața lor decât sa lucrări proște din convingere, sau negot și mai prost iarăși din convingere. Nu voi vorbi iarăși aici despre doamne mari cari fac jucării mici, aici despre gentile domnișoare cari fac glume negentile, aici despre artiștii noui cari vin cu joane vechi din vechia secolă a ochilor din trei lină, a gurei din două și a nosului dintr'una.

Îată-l judecând și pe scriitor și opera lui literară. Un simț și inspirat ologia funebru pe care-l face marelui nostru nechieș sfătos, lui Petre Ispirescu!

„Din 50 de ani a murit necontent de lăta înțocă biografie a acestui diadim scriitor. A trăit strătorat și a murit sârăc; nici bani, nici glorie. Viața lui Ispirescu este o glumă roșă a surteii și o vină socială de neiertat. Viața lui Ispirescu e o cerșă și o carmă în mires de plumb și

de unt de lemn, în acru greu al celei mai cămășe murei în armăli, în caligăne de litere, în paginări și corecturi. Viața plumbului și a fontei și impuțoză, și dăună și și sfârșimă sfânta lui viață. Ispirescu a fost furnalul enorm în care s'au topit rămășițele nelămurite ale legendelor noastre.

Au zis unii: „păcat că l'a absorbit politica și nu l'a lăsat întreg adevăratei lui chemări: să scrie.“ Hais, Delavrancea întreg al literilor, n'ar fi cunoscut pe Delavrancea de la tribună, pe Delavrancea din ziaristică și pe Delavrancea al bareutului, ilustrație protutindeni.

Și omul acesta, s'a stins fără să fi putut da toată mășura paternității lui talent, căci ci se poate prevedea opera pe care Delavrancea ar fi zădărit-o grandioasă și mare de a se o sub orăși împănire, viața eșecă de ompe al cărei ompe încă mai răsună în scrierile noastre.

Terbil.

DOMNUL VUCEA

Or cât m'ar fi fericit lașca basmelor și povestilor, când mi-adăream amintă că de la S-tă Mărie o să trec la „Școala Domnească“ din noșarea de negru, mă apropiam cu gândul, sficioș și tremurând, d'acea vesidă șoșă, ca și cum ar fi fost un ars împăcat: mă apropiam gata să fug; și cu toată înca mi-era dragă; și mi-era dragă fără să băneșe nici cum a, nici unde e. Domă lucruri aflăsem și știam: că e „domnească“, iar nu cum era a noastră din curtea bisericăi, și că dascălul e profesor și trebuie să-i zică „Domnul“, iar nu cum îi ziceam noi la al nostru „Nea Nicuță“. De pe la S-nt-Petru, eu, îmi luam ghioc danul, îi treceam băerile pe după gât și colindam de nănușurate ori pe accișă cărări din grădina noastră sfătoasă, zicând că am plecat la „școala domnească“. Une-ori îmi legam de mijloc și pe Gri-vei, cum crâmpăi din fringhia marelui țat pe țară, și-l luam după mine. Căinele căsca de căldură și răsufla des-țucând măruș, după răsuflare, limba lui roșie și lungă; câte-o dată repeșă cășca după muște și căntănie din dinți. Ea îi vorbeam de școala domnească:

— Alde, măi Grivei, măi, nu fii lenș; acolo e școală, nu glumă; profesor mare și învățat, iar nu ca Nea Nicuță care se încureă când zice căzania; măi Grivei, este așa de grozav, ecel profesor că dacă ai vrea chiar și tu ai învăța carte. Că lășă muștele, nu fii prost; să-i zică „Domnul“, că do nu-ți mănăncă couda; și să nu scoți limba d'un colț că și mănăucă

și urechile, bunătate de n-crede, măi Grivei, măi.

Dar puseci câte mi-i spusese. Par'ce simț și acum, încolăcită, caldă și moale, în jurul coastei. Ea țeroca cu capul sus prin gara cămășei cu orăși lenșă, galbenă, și-clopă și țatli pe la mijloc de două neagră și acăntoțoare.

— Hei! he! Mărtănie! — hai să mergem la școala domnească, că sunt profesori mari și buni; să nu-ți fie frică; dacă îi învăța adunarea și de un șarțoc; la călcare și de două, la fracții te face împărăteșă peste o șoricărie toată; iar dacă nu te-i ști și știi, dragă Mărtănie, că to ia de coudă, te învătește de trei ori și-ți crapă florea de nă-mânt.

Mă întorecam spre casă, înșirând pisicei vorbe blânde și mângătoare:

— Lășă Mărtănie, nu fi ficească că Domnul e bun; nu bate la palmă, nu pune în căr, că ca să lășă la spate, nici nu te-asterne cu țăpale la faldă ca Nea Nicuță când bea ce-a străns cu discul.

Toată zălăca nu mi-era gândul decât acolo. Noaptea vișam necontent școala: un palat mare, mare și frumos, cu în basine, cu porți de fer, cu geamfăcări, cu usi de cleștar, cu zidari văpsite cu niște i-roane, și mai împădăbite de cit steaua lui Nea Nicuță încondeiată de Burgholea, ză-grav vestit, căruia îi freoam văpșelele între petre, numai ca să mă uit la el, zăle întregi cum din niște șocou sfinti, ingeri, drați, oai și ba-lauri.

Însfășit a venit și ziua d'a mă dăce la școala domnească. Abia se luminase când m'a destepat fratele meu care în-văta la o școală și mai înaltă și citia pe cărți ca omrezi cu pantalonii scurți și umflați, cu palării mari, cu funde în susul ciorapilor, cu săbile mai mult șoșe decât în țocă. Mi-aiue bine aminte că anul săria de la al cimeșoa cat, și c'o mână își ținea pă-lăria. Grozav și era de pă-lărie!

De la Nea Nicuță nu șiam de cât să creșe pe sălabișă, frate-meu mă învățase să citesc ca pe apă în cartea de citire; și dacă doșădeam la școală cu ciuma lui Caragă se răspădeau orășenii prin sate și sâtenii prin pustii nu m'ar fi sperit alimeni din turuolă. Dint're răsaliere o ziceam toată; lu une-ori utam să întare foile și tot mă făceam groșă, căci îmi plăcea neșe mare. Frate-meu mă învățase cele patru șocotei și fracțiile, dar ce șiam mai bine era țăbla lui Pitagora.

Mă învățase multe frate-meu și zicea c'o să mă scrie d'a dreptul în clasa a trece.

Mă destepat. Am tresărit, îmi făcăia inima. Și mi-a zic:

— Să nu-ți fie frică dacă te-o asculta. Să spui tare și deslusit.

— Tare am să spui, și nu vedeam înaintea ochilor de frică.

— Și deslusit. —

— Și deslusit.

— Să nu tremuri.

— Și mie îmi căntăneau dinții în gură. M'am îmbrăcat; m'am spălat cu apă rece; m'am încălțat cu niște pantofi noui și m'erau proxi mari; mama m'a popănat și m'a sărutat pe frunte așa de apăsat încât am priceput că mama nu'mi spusese: „Să nu-ți fie frică; să nu te încure; să nu mă dai de rușno“. Șiam eu în câte feluri sărăta mama; altfel când o-ram bolnav, altfel când ascultam, altfel când învățam lectia, altfel când plăngeam și voia să mă împăce, și cu totul altfel m'a sărutat când m'a trimis la școala domnească.

Pe drum, buncă, buncă, mă împădeam de toate petrele. Înima-mi svăceua, cum își zvăceua când alții se încereau să-mi ea zășul de coudă, iar urechile îmi vășau ca și cum ar fi închis în ele toate vânturile lunee.

Să țocmă departe, departe, d'acolo de S-nt-Stefan, frate-meu s'a oprit și mi-a zic:

— Aici e școala.

Școala! O clipă mi s'a oprit răsuflarea. Am căsout niște ochi mari. M'am nitat lung. Nu-mi venea să cred. Acela era școala domnească? Dar nu era palat, ci niște case lungi, pitice, și dășpanate; dar n'avea porți înalte de fer, căci n'avea de loc; în fața școalei o vechă și murdără

plumă, pe jumătate cu gunoi; în jurul caselor o curte mare năbușită de bălării. Nu mai mi-era frică. Așa căre mai văzusem și eu. Fratele meu m'a lăsat în curte. În mijlocul unei sumedenii de copii cari tipau, să zbeguiau, jucau șotron, să jucau în sămburi de reșovă și în nasturi. Ei, apoi așa școlari mai văzusem și eu!

— Ei, băte, de câți ani ești?
— De opt, am învățat la Sânt Petru, răspunsei c'un glas ce mi tremura ca și cum cineva ar fi bătut toaca pe beregata mea.

— Știi să citești?

— Știu.

— Scoate „Lectura“.

Bag mâna în într'un ghiozdan, făcut de mama d'ntro foaie de cuadrilat, și scot „Lupul și Mielul“, căci așa îi ziceam noi copii cărței de citire fiindcă începea cu Lupul și Mielul.

Cere și el o carte și o deschide.

Mie mi juca cartea în mână și mi juca și mi sări până căzu jos.

Băteii răd.

Eu mă plec să mi iau cartea. Domnul strigă așa de tare „tăcere!“ în cât eu încremenesc, așa cum eram, adus de mijloc.

— Iată cartea de jos; deschide-o la foaia 50, și citește.

Iau cartea. O deschid. Eu o întorceam la foaia 50, ea să întorcea la foaia 60, la „Cinma lui Caragea“. La 50 ora „Tentația“.

— Ci zi odată, motologule!

Eu de frică, încep:

— Tentația!

Cartea se întorcea la foaia 80, și eu tragei tare și deslușit:

— Când ea cinma lui Caragea să răspândeau orășenii prin sate și sătenii prin puștii.

Școlarii bufnise de râs.

— Destul, văd ce știi. Ce-ai învățat la Aritmetică?

— Adunarea, scăderea, înmulțirea, împărțirea și fracțiile vulgare cu adunarea, scăderea, înmulțirea și împărțirea lor.

— Cât face 25 de măgari și cu 15 boi?

— Mă gândii eu, mă răzgândii; și mi dan cu socoteala: asta nu e adunare, că fratele meu mi da să adun toți lucrurile de un fel, și așa zicea el că este adunare. Dacă am văzut că nu se poate altfel m'am hotărât și am răspuns:

— Domnule, nu pot face socoteala pe măgari și pe boi, că tata n'are de cât cai; ia cai m'asi pricepe.

Eu știam că tata cumpăruse un cal, Mielul, cu 200 lei.

— Fie și pe cai, zise el, el, acum să te văd.

Mă duc eu la tablă; iau tablă și scriu: îl scap de vroo trei ori din mână, și încep să socotesc măgarii și boii în cai, pe prețul Mielului, adică pe 200 lei. Adun 25 de cai cu 15

cai, înmulțese suma cu 200 de lei și mă întore spre profesor. El se uita în jos și nu văzuse nimic din socoteala mea.

Tușose bine și strig:

— Opt mi, Domnule!

Răzi Domnul și râzi și râzi, apoi când s'a potolit a zis, uitându-se în tavan:

— Auzi 25 și cu 15 fac 3000!

Monitor general, ia-l și du-l în clasa a doua.

Școlarii rădeau meron; un băiat înalt, monitorul general, m'a înbățat de mărșă și m'a scos pe ușe afară. Pe drum mi-a spus că „m'a dat îndărăt“. După câteva întorsături, a deschis altă ușă, am intrat în clasa a doua și am

nas sufla de câte trei ori, scurt și repede, și după ce sufla făcea din gâttej: hea, hea, hea.

Lețiile mergeau strună căci nu învăta nimeni nimic. Clasa avea șaisprezece bănci; băncile aveau șaisprezece „primi“ și șaisprezece „monitori“; mai presus de monitori erau trei „monitori generali“: doi de învățatură și unul de „ordine“. Generalii ascultau pe monitori și le puneau note; monitorii ascultau pe primii, primii ascultau pe școlarii fără grad. Școlarii dau „interese“ primilor, pâne, brânză, și mai ales bogaci, simțiți și plăcinte; car d'ale băuturii: car-

gani, mai ales din monedă nouă care tocmai p'atunci se ivise: „omnitatele“: „omnitate mică“ (e) și „omnitate mare“ (E), nu să dobândiau decât cu ajutorul bănețelor și a jumătăților de sfant.

Lunile la Domnul Vucea era de „spus“. Spusul era cronica mabatalalelor. Vucea sta pe catedră cu capul rezemat în mână, cu mâinile sprințite în coate, cu coatele pe catedră. Un școlar se salta din bancă și repezea mâna în sus, cu două degete întinse:

— Ha, ce este? S'a întâmplat ceva?

— E de spus Domnule Vucea.

— Bine tătarele, spune tătarele.

Și începea „Un geambă da la praștie un cal neînvătat: un copil mic, jucându-se prin apropiere, și nebăgând de seamă, a trecut în aria calului; calul l'a căleat în picioare și l'a făcut praf; pe copil l'au ridicat mort, cu capul zdrelit și leoră de sânge“.

Domnul Vucea să cutremura, de ce era galben de ce să îngălbenia, și încheindu-se la haină zicea:

— Ha, tatar de copil!

Să scula altul și începea „Lângă noi au căleat hoții. Eran în casă cinci copii. Două dormiau cu măsă și trei cu fat-său. Mie frică să mai spun Domnule Vucea“.

Vucea, tremurând, întreba:

— Pe copii i-a omorât?

— La trei le-au tăiat capul cu satărul, car colorlati le-a băgat pumnul pe beregată.

— Ohi tătarii de copii!

Și al treilea să scula sub cuvânt că el știe una „mai frumoasă“. Apoi venea al patrulea și al cincilea cu scorneli, care mai de care mai încornorate. Suna de esire. Să zicea rugăciunea. Și să mântuia clasa.

Joiă după prânz nu învățam, ero o odihnă tradițională la mijlocul săptămânei. De dimineață era „ordinea“ și învățătura „practică“. Domnul Vucea, însoțit de generalii armați, întreba pe fiecare împarte o sumedenie de lucruri cu răspunsurile lor știute de mai înainte:

— Cum trebuie să vie școlarul la școală?

— Cu lecțiile învățate.

— Cum trebuie să stea școlarul în bancă?

— Drept cu căciula pe spate și cu ochii în carte.

— Cum trebuie să meargă școlarul pe uliță?

— Linistit; să nu asmuțcă câinii; să nu injure și să nu se bată.

— Câte nații mai sunt în Principatele-Unite?

— Mai multe, dar cei mai mulți și cei mai deștepti sunt cei patru mijloane și jumătate de români căci românul păcălește pe toți ceilalți, pe turci, pe muscal, pe neamț, pe tatar, pe popă și pe țigan.

IMPROVIZAȚII din CARNETUL DE RĂZBOI

Octombrie, 1917

Ei, — în teritoriul ocupat.

E frig. E umed. Singur! Sunt singur în odaie.
Când am mai fost vreodată atât de părăsit?
Nici somnul nu se îndură să vie în sfârșit
Și stau cu ochii țintă în sobă la vâpae.

Târziu mă ngrop în pernă, și strâng, și strâng
din pleoape
Să pot s'adorm o clipă și'n vis să-mi talmăcesc:
Capriciile soartei de ce mă osârdesc
Să-mi fii așa departe, când ești așa d'aproape!

Între ce-a fost și este, se'ntinde o cortină
De fer ce ascunde totul ou furie haină,
Ca o pedeapsă crudă, trimisă dela zei...

Din ce-a rămas în urmă nimic nu mă'nfioară,
Nimic nu mă sfâșie ca mica mea comeată:
Serisorile micuțe cu rândurile ei...

A. Ramo

dat cu ochii de un profesor cu barba albă.

— Domnule Vucea, pe dumnealui l'a dat îndărăt Domnul peând cu eiuna lui Caragea țire; și dacă deschidoam la Petran.

Așa a vorbit monitorul general și a plecat.

— Ha, Ha, tătare, îndărăt tătare, ha, ha tătarele bine tătarele!

Eată eu ce cuvinte m'a primit noul profesor, și eată cum am încăput eu pe mânele Domnului Vucea.

Scund, grăsuț, cu părul mărunt și încăruntit, ochi verzi, mici și roze; o față gălbie, curată și ce e drept, dar fără pic de sânge.

Și ce curat era! își ștergea ghețele ou batista, dădea necontentit bobărnace gunoator de pe haine, și după bobărn-

na salip, vara bragă; primii dau interes monitorilor; monitorii ungiu pe generali; iar generalul de ordine, care nu pune note la învățatură, ci numai însemna, cu o cruce, cu două și cu trei, pe cei ce nu stau zmirna, când îi venea lui poftă „să se auză musca în tavan“. Iua ce putea de pe la monitori, primii și ceilalți școlari. Generalii băteau pe toți; monitorii de la primii în jos; primii pe școlari și școlarii să târnuiau între dânzii.

Pentru nota „rău“ nu dădea nimic; pentru „bineșor“: pâne, brânză, mășline, halva; câte ceva din câte aveau; pentru „bine“ făcea bogaciul, simitul și plăcinta pe din două; pentru „prea bine“, pe lângă celelalte, mai se dăruia cu arșice și condee de fer noui; pentru „foarte bine“ ceva golo-

MORȚILOR DE PE CAMPUL DE LUPTĂ

(După MAURICE MAGRE)

Fără de giulgiu, fără floare, fără cruci cu slove care
Să le spue al lor nume, fără lespezi funerare,
Sub mormane răspândite pe al câmpului pustiu
Dorm de veci! Și nu avură lângă ei un suflet viu
Care ochii să le 'nchidă. Doar pământul, a lor mamă,
Le-a trecut peste obraze a ei mână grea de humă,
Cum pe capul adoratei duios degetele 'și treci,
Și le-a dat, pe ochi, pe frunte, sărutări de pietre reci.

* * *

Din somn goarna, dimineața, de acum nu-i mai deșteaptă
Și alt cântec către dânsii melodia nu-și îndreaptă
Decât edera ce spune, când se sgduie de vânt,
Scorboroasei sălcii care crengi își p'ieacă la pământ,
Sau ce urlă, cu durerea care suflete-i sfășie,
Rătăcit pierdutul câine prin răspântia pustie,
Drept tovarăși singurateci, la al ziliu asfințit,
Le sânt greerii tomnatice cu-al lor aspru jărăit.

* * *

Unde e femeia scumpă, ea, ființa adorată:
Ce la pieptu-i cu ardoare o strânsese altă dată?
Unde capul să-și aplece ca să spue tănuț
Vorbe dulci cum altă dată le șoptea cu-al ei iubit?
Și gemnăchii, unde poate biata mamă disperată
Să 'ndoae? Cine oare dânsii sigur li arată
Prin grămada de morminte: „Iată aicea a căzut
„Și 'ngropat îți e copilul, fiul scump ce l'ai perdut?”

* * *

Prin prejur, cu pas nesigur, rar drumetel se oprește.
Da, aicea este locul unde moare și stăpânește.
Mai departe se văd ziduri și un turn ăerăpănat
Ce stau încă în picioare în orașul bombardat.
Rămășițe de foc arse, sparțe, rupte, sfărâmate,
Par fantome ce ridică spre cer brațe disperate.

* * *

Pe câmpia răvășită, în zadar privesc în zare
Iarbă ochii să mai vadă, căci acum nu mai răsare
Decât fier și plumb, sinistre fructe ale cruntei uri,
Care 'nchid în cerc de moarte desfrunzitele păduri.
Și fi-e frică, din țărână sa le vezi că deșirate
Se ridică brațe rupte și obraze sfășiate;
Se ridică să arate cerului nepăsător
Starea lor înfricoșată, și destin îngrozitor.

* * *

Insă, morților, nici timpul, nici nimic nu va fi 'n stare
Să vă ducă 'n nimicire, să vă lase în perzare.
Din substanță fără moarte voi sunteți într'aripași,
Scump tezaur ce d'apururi pentru noi reînviași,
Așa cum vor naște iarăș, peste brazde de plug trase,
Grâul și porumbul verde cu foi lucii de mătase.

* * *

Pentru ce oare morminte cu grilaje 'mprejmuite?
De ce cruci cu epitafe plângătoare ticluite?
Vremea șterge orice slovă, iară lespede a grea
Apăsând peste țărâna grămădită pe sub ea.
Veți trăi 'n adâncul gropii, veți trăi, o morți, de veci
Și 'n căldură veți sta 'n cursul nopților de iarnă reci,
Pentru că 'n al nostru suflet v'am țesut, cu trainici fire,
Așternuturi d'amintire, ș' adăposturi de iubire!

N. Tiac.

INMORMANTAREA lui Teodor M. Stoenescu

Marti 19 ale curentii, la orelle 4 d. a., corpul celui care a fost Teodor M. Stoenescu își făcu intrarea, în cuprinsul cimitirului S-ta Vineri, închis în coșciugul purtat pe umeri de elevii Academiei de muzică și artă dramatică.

În fața mormintului care-l aștepta căscat, d. Streitman vorbi în numele Asociației Presii, d. arhitect Ciocârlian plinse pe amicul perdut, trei elevi ai Academiei își exprimară dragostea și admirația pentru maestrul dispărut, și d. N. Tinc rosti următoarele cuvinte:

Moartea, perpetua și neobolșita secerătoare, retează viața lui Teodor M. Stoenescu, o retează când nimenea nu se aștepta la aceasta. Cursă activității lui care se desvolta ageră și din ce în ce mai promițătoare de bune rezultate: îi stinse, cu suflarea înghoțată, flacăra pălpâitoare a vieții; îi nimici ființa pământescă dar nu-i va stinge amintirea ce o lasă printre noi omul de bine care a fost Teodor M. Stoenescu: nu va spulbera brazda trasă de unul din întemeietorii Literaturii, de creatorul Academiei libere de muzică și artă dramatică, de autorul a numeroase volume de versuri care curg armonioase ca undele unui fluviu pornit dintr'un izvor puternic, curg și înmălteabă câmpia literaturii românești cu flori, a căror frăgezime și culori nu se vor ofili al căror parfum se va înălța mereu desfrăntător în atmosfera literelor române.

Salutându-l, în acest moment suprem, cu emoțiunea ce ne deșteaptă în suflete despărțirea de cei care trec din viață, asociiez la durerea mea și durerea unui bun și vechiu prieten al lui Teodor M. Stoenescu, părerea de rău sfâșietoare a lui Alexandru Macedonski.

Aflând de încetarea din viață a lui Stoenescu, maestrul Macedonski îmi scrie:

„Sânt eu total îndurerat de moartea scumpului meu Teodor M. Stoenescu. Din nenorocire, sunt bolnav și nu pot asista la înmormântare. Te rog reprezintă-mă și pe mine la trista ceremonie. Spune asistenților că Stoenescu a fost unul din cei mai activi întemeietori ai Literaturii; că a fost un suflet leal și cinstit, un mare muncitor și un poet de talent. În sfârșit îi interpretul durerii d-tale și a mea.”

Plângându-i moartea fizică, împreună cu soția, cu frații, cu rudele, cu amicii, cu elevii școlii întemeiată de el, zic, ridicând la cer ochii: Fie uscată țărâna pe mormântul lui „Teodor M. Stoenescu”.

UN APEL

Comisia de lichidare a Statului Țării din Basarabia, începând lucrul pentru alcătuirea și ediția unui istoric al Statului și în deosebte al Basarabiei, începând cu anul 1812 și până azi și având în acest scop nevoie de fotografiile foștilor deputați ai Statului și ale oamenilor de Stat și politici din Basarabia, ale basarabenilor luptători în chestia națională, precum și vederi, chipuri, grupuri, monumente și orice alt material de contribuție pentru o asemenea operă; roagă pe toți binevoitorii neamului nostru să-i trimeată asemenea fotografii sau clișee, garantând păstrarea și restituirea lor, pe adresa: **Comisia de lichidare a Statului din Basarabia, Chișinău, str. Viilor.**

CUGETARI

Experiența ne dovedește că viața și influența noastră pe pământ nu întrec așteptarea. Cauza trebuie căutată în alte împrejurări ale timpului, soartei și raporturilor — în altă lume, sau — în noi inși-ne!

Libertatea este un scop fiinal al omenirii și nicidecum un mijloc în deslegarea enigmelor universale.

Lumea în sine, nu cuprinde contradicție. Între lumea externă și a noastră, va rămâne vecinic un gol!...

Sclavia dorește libertate; dar aceasta? — Adevărul!

Idealul să-ți fie scopul în viață și nu măsura ei!

Ridică viața la cel mai înalt principiu, fără să aștepti însă totul dela ea!

Profitul muncii să fie ceva moral, iar deficitul plăcerii imoral?

O morală poate să existe numai pe baza unui principiu de continuitate, în evoluția vieții!

Un răspuns asupra vieții nu-l poți avea decât la sfârșitul ei!...

Idealul își desvoltă absolutul într'o realitate relativă!

TATIANA ALEXINSKY

PRINTRE RANIȚI

— JURNALUL UNEI INFIRMIERE —

Traducere de GH. Dr. HOTIN

I.

Un tren sanitar. — Povestea soldaților. — Plecarea. — Tipuri de infirmiere.

Trenul nostru este un aldevărat oraș mișcător, un mic oraș de provincie, cu micile sale afaceri, cu micile sale ocupații.

În mijlocul trenului se găsește un vagon de clasa întâia pentru personal; urmează apoi unul de clasa treia, din care jumătate servește ca sală de mâncare, iar jumătate ca sală de pansament. Apoi vin vagoanele servind de bucătărie și pentru păstrarea albiturilor; un vagon servește de locuință sanitarilor, adică infirmieri, brancardieri, etc.

În afară de acești sanitari, restul personalului e „civil” și compus exclusiv de femei.

Trenul nostru — așa dar — e un tren feminist, lucru care-mi inspiră un fel de orgoliu.

Vagoanele acestea administrative sunt precedate și urmate de alte vagoane pentru răniți; pentru ofițeri, un vagon de clasa doua; pentru soldați, patrusprezece vagoane de marfă, transformate în ambulante și numite „tiplouchki”, și opt vagoane de clasa patra.

Acestea din urmă sunt ocupate de oamenii răniți ușor; cele patrusprezece sunt rezervate celor mai grei răniți. Toate sunt prevăzute cu câte opt paturi mobile, pe cari se pun brancardele în care sunt înținși răniții.

Trenul este într-o continuă mișcare. Format la Moscova, el a părăsit locul de plecare, la începutul războiului, în stare embrionară, ducând tot materialul medical și personalul, dar neavând numărul actual de vagoane; acestea i-au fost atașate într'un mare oraș din apropierea câmpului de luptă; și astfel deveni ceea ce azi: un lung „tren sanitar” cu treizeci și șase de vagoane.

Când am început să fac cunoscința colegilor mei, tre-

bue să mărturisesc, că nu am fost puțin surprinsă auzind numele lor: toate aceste nume au terminații nemțești; niciun Rus printre ei. Mulți din sanitarii noștri au deosemeni aspectul tipic german: ochii limpezi, părul blond, mișcările încete și metodice.

Dar nu este o iluzie: ei sunt germani într'adevăr. Sunt niște „anonimi”, adică membrii unei secte religioase, veniți în Rusia din timpul Caterinei II-a, care iubea filozofii francezi și coloniștii germani. S'au refugiat aici spre a scăpa de persecuțiunile religioase suferite în Prusia.

Rusia este într'adevăr țara posibilităților nelimitate: guvernământul său, care urmează sectele în proiectele lor, primi acești oameni, cărora străinătatea le refuzase libertatea conștiinței. Ei le dădu pământuri cultivabile în țară, îi scuti de taxe, și respectind religia lor, care le interzicea omorul și războiul, îi dispensă de serviciul militar, rezervându-i pentru serviciile auxiliare și sanitare.

Ca infirmieri, acești germani ruși sunt perfecți: foarte dulosi cu răniții, punctuali și inteligenți.

Oricine poate vedea că acești oameni sunt demni de toată încrederea.

În fiecare „tiplouchka” e loc pentru 12 răniți.

Tiplouchka e un vagon de marfă cu o sobă în mijloc; paturile sunt așezate pe dusemea, sau umele peste altele în trei etaje.

Totalul vagoanelor pentru răniți, în trenul nostru, este de douăzeci și patru.

O doctoră, asistată de o soră, are sub supravegherea sa zece vagoane cu răniți ușor, sau șase, cu răniți mai greu. Înainte de plecarea trenului, datoria noastră e de a întreba pe rănit, când a fost pansat pentru ultima dată și în ce stare se află.

Pentru a ne urca în aceste tiplouchki ne servim de o punte mobilă, pe care o ridicăm odată cu plecarea trenului.

(Urmează)

ILUZIE

Ti-ai pierdut de mult odorul, în durerea ta de mamă,
Îi desprânzi din cui portretul așezat în scumpă ramă
Și'n neghine ți stângi la piept, înșirându-ți vorbe dulci,
Ți se pare că trăiește și-ți tot legeni ca să-ți țină.

Măinile nu știu ce-ți fac, gura nu știi ce-ți mai zice,
Se încercară în zadar lacrimă din ochi să-ți pițe,
Nici un strop nu se învește ca să-ți răcorescă chinul
Și'n târziu, aproape ziuă, doar-mă-acuma tot creștinul.

Nam: tu veghezi mereu legăându-l, în credința
Că-l adormi într'adevăr. Te întărești nesciința
Că te înșeli pe tine însuși și că singură te minți,
Dar la urmă ți-așipește cloacatul de suferinți.

Este ziuă și noi dormi cu portretul lui în brate,
Îi visezi cu mâini întinse vrând de gîtu-ți să a'gațe
Și din visul tău dulce, când te-ai doșteptat încet.
Te-ai trezit cu buza arsă strâns lipită de portret.

Torbil

SONET

Palatul meu cu negrele-i balcoane
Azi turnurile și naltă negurate,
Ca două brațe rapte, strălucite,
De vijelia unor vremi dușmane.

Nici zgomoale, nici căn'uri fre-
[donate,
N'auzi în golu-i plin de vechi
[flocane,
Nici chipuri răzătoare, diafane,
Nu vezi s'apară noaptea fer-
[meceute.

Ades în umbra-i, care te înșoară,
Un liliac orbit de lumă s'acară,
Cum amintirea n'asfălește pusău.

Fără crutare schimbă totul gîni:
Din om neom și din palat scariu,
În care dorm de veacuri caste-
[lonii.

Ioan Totu

Jocuri Disctractive

ȘARADA

Partea 'ntii, de te gîndești,
Pe la muzică găsești;
Partea doua'i un banal
Obiect simplu de metal;
Ș'al meu tot e aparat,
Care'i bun de posedat,
Căci, la vremari, arc rost
Să îți procure adăpost.

JOC DE CIFRE

Un curios rezultat

Numărul 12345679 — care
după cum se vede coprinde
cifrele în ordine de la 1 pînă
la 10, fără cifra 8 — înmul-
țit cu cifra 9, dă acest curios
rezultat: 111.111.111.

ȘARADA

Exclamare,
Întrebare

Ș'o petrecere de foc,
Pe rând strânse la un loc,
Cum cu gândul meu o fac,
Ne aduc p'un rege dac.

Dezlegările se vor trimite
la redacție, care va publica au-
mele dezlegătorilor.

Toată corespondența pri-
vitoare la „Universul lito-
rar” rugăm să ni se adreseze
cu mențiunea: „pentru Uni-
versul literar”.

De asemenea rugăm pe do-
ritorii de a colabora la acea-
stă publicație, să ne trimi-
tă manuscrisele pe câte o
singură pagină.

EPIGRAME

Soțulul X.

Ca la bou, la încornorat
După coarne vîrsta 'i tei,
Dumneata, cărunț bărbat,
N'ai mai mult de cinci vițel.

Unei opere premiate.

Curios, la Academii
Rarele lucrări iau premiul,
Dar ră'ân, și asta-i crimă,
La edițiunea primă.

*Cetățenilor unui târg.

Bine trebuie să stați,
Dacă cel ce desemnați
Primul cetățean din urbe,
Merge descriind la curbe.

Torbil

CITIȚI
UNIVERSUL
COTIDIANUL POPULAR

cu ultimele știri din toată lumea și cu cea mai întinsă publicitate din țară.

25 BANI

CITIȚI
Universul Literar

care apare săptămânal cu un bogat și variat conținut literar și cu colaborarea mai multor oameni de litere.

25 BANI

CITIȚI
VESELIA

săptămânal humoristic ilustrat, cu o hazlie materie de actualitate și cu concursul humoriştilor noștri renumiți

50 BANI

In curând va apare:
Ziarul Călătoriilor

cu interesant conținut științific și distractiv.